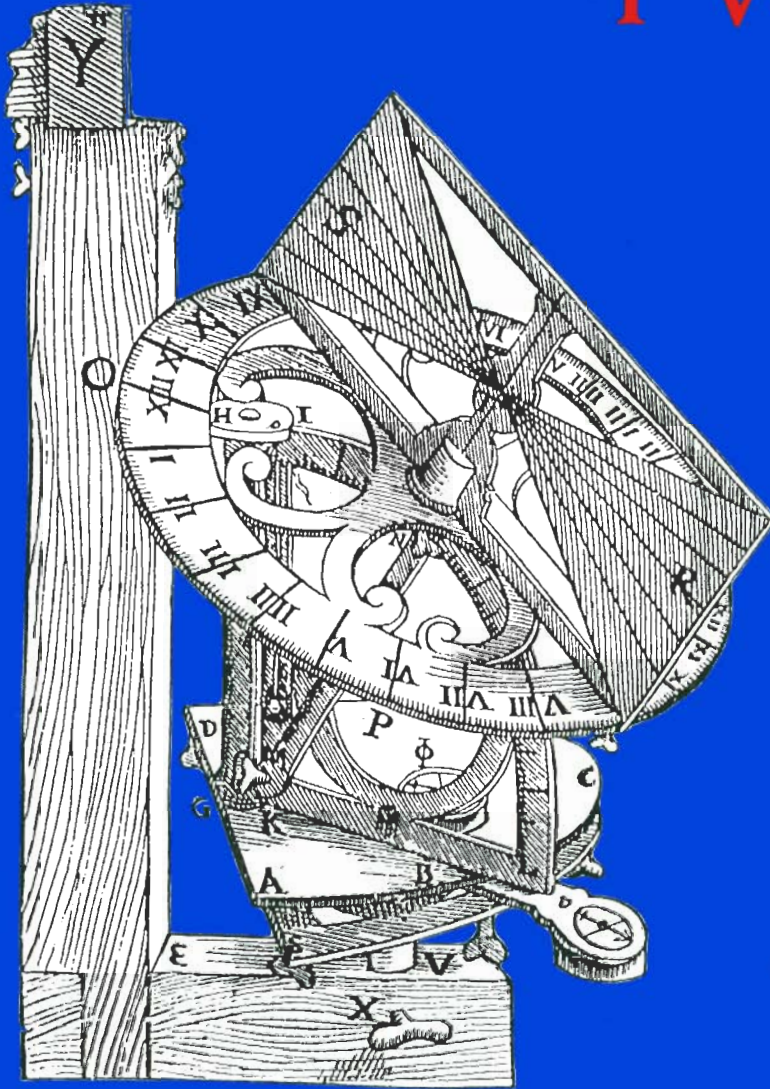

IVS FVGIT

12

**REVISTA DE ESTUDIOS HISTÓRICO-JURÍDICOS
DE LA CORONA DE ARAGÓN**

PRENSAS UNIVERSITARIAS DE ZARAGOZA
INSTITUCIÓN «FERNANDO EL CATÓLICO»

LES NOTARIES GIRONINES DEL SEGLE XIV

Pau GEREZ ALUM

El 1409 es constitueix a Girona la confraria de Sant Tomàs d'Aquino que aplega als professionals de la jurisprudència. Aquesta confraria que havia nascut per a agrupar i protegir els interessos dels escrivans, no solament espirituals sinó també —i sobretot— professionals, es va veure ampliada en la data esmentada pels notaris, advocats, procuradors, jutges... Els seus estatuts es conserven a l'Arxiu Històric Municipal de Girona; IV. 1 Lligall 1, reg. 1: *Llibre de la cofradia de Sant Tomàs d'Aquino* i també a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Canc. Reg. 2207, folis 128r - 130r.

Tot i que l'Arxiu Municipal custodia els estatuts de la confraria, tota la documentació notarial s'ha de buscar a l'altre gran arxiu gironí; el Provincial, altrament conegut per «Arxiu Històric de Girona». El fons notarial conservat es remunta al notari d'Amer, Ramon Susqueda, del 1269 cosa que el converteix en un dels més antics de l'Estat, superat però pels fons notariais de Mallorca i Vic. S'ha de fer constar també que el fons no conté la documentació dels notaris de Puigcerdà i Olot tot i que el 1931 es decretà que aquesta passés a Girona.

Des del punt de vista quantitatiu, les talles i els fogatges gironins de mitjans de segle (1360), estudiats en profunditat per Christian Guilleré, mostren un total de cinquanta persones dedicades a l'exercici de la justícia en general sobre una població estimada de deu mil habitants. Si bé cal anar molt en compte amb les dades extretes d'aquestes fonts pel seu caràcter no exhaustiu, permeten afirmar a l'historiador gal que hi ha una proporció d'un notari per cada 123 focs (amb un total de quinze notaris) i que això representa una proporció notable en termes relatius respecte de les ciutats de l'àrea mediterrània. Guilleré estudià el període corresponent al segle XIV (motiu de la seva Tesi Doctoral) i respecte al notariat gironí arribà a les següents conclusions:

a) Per evidents problemes de conservació hi ha menys registres a la primera meitat de la centúria.

b) Just a la meitat del segle (1351-1360), hi ha una davallada en el nombre de notaris potser coincidint amb l'epidèmia de la pesta, donat que era un grup social de risc (pel contacte amb els moribunds testamentaris). Aquesta davallada es recupera ràpidament al decenni següent.

c) Del 1361 al 1380 es registra un augment del nombre de notaris i de llur activitat que ens permeten registrar el moment culminant de l'expansió comercial i urbana gironina.

d) A finals de segle torna a haver una davallada que Guilleré atribueix a l'expulsió del jueus, grans consumidors de les funcions notariales

DECENNI	Nº REGISTRES	Nº NOTARIS	MITJANA REG/NOT
1330 -1320	1	1	1
1321 - 1330	22	7	3
1331 - 1340	72	13	6
1341 - 1350	84	13	6,5
1351 - 1360	185	11	16
1361 - 1370	248	16	15
1371 - 1380	241	18	14
1381 - 1390	197	17	12
1391 - 1400	143	12	12
TOTAL	1193 (N'hi ha dotze de caracter particular que abarquen més d'un decenni)		

Quadre de Guilleré, Ch.: *Diner poder i societat a la Girona a segle XIV*. Ajt. de Girona, 1984, p. 220.

Aquests notaris provenien bàsicament del món de l'escribania, primer graó cap al notariat, tot i que també n'hi havia que provenien del món eclesiàstic. La formació acadèmica dels juristes laics es realitzava, seguint la tradició eclesiàstica, a Tolosa o Avinyó. A partir del s. XIV amb la fundació dels *studia* de Lleida i Perpinyà aquests centres monopolitzaran la tasca formadora dels jurispèrits. No serà fins cent anys després que es funda l'estudi de Girona el 1446.

Les fonts esmentades ens mostren igualment que de trenta juristes que apareixen a l'esmentat fogatge de 1360, nou d'ells s'inclouen en el grup dels màxims contribuents, fet que ens permet parlar d'una posició social encimbellada, dada que acompanya a l'important muntant econòmic de les dots de llurs fills. Per altra banda, no solament podem observar que els juristes de l'època, en general, disposen d'un cabal econòmic important sinó que competeixen amb l'Església en la compra d'immoble urbà, cercant en aquesta maniobra especula-

tiva una font d'ingressos alternativa a la professional pròpiament dita. De l'anàlisi de la composició de les tres mans en la municipalitat també podem extreure la conclusió de què el poder econòmic s'anava acompanyant del poder polític en aquest sector social (el dels juristes).

Una tercera dada relativa a la sociologia dels homes de lleis gironins baix-medievals és la que ens aporta l'anàlisi genealògica i que indica una forta endogàmia; així, en el cas del notariat podem parlar més de «famílies de notaris» que no pas de notaries pròpiament dites. Una concessió reial del 1333 dóna l'exclusivitat notarial a la família Tialà; vint anys després, Bernat Tialà té una nòmina d'una dotzena de notaris al seu càrrec i que sembla que treballaven a l'actual carrer de la Cort Reial (barri de la *scribania* —?—), al centre de la ciutat.

En resum, podem parlar ja al segle XIV d'un grup important de juristes i notaris, que provenien sobretot del món de l'escribania laica, integrats en el patriciat urbà i tancats en una estructura gremial-familiar.

Els fogatges reials o les talles municipals (més fiables que aquells), juntament amb els registres de maridatge o de coronatge del príncep, ens ajuden a fotografiar la societat gironina, però podem trobar en les notaries altres dades del tot fonamentals per a percebre canvis socials com ara l'augment del nivell de vida dels artesans —fenomen que s'observa en l'increment i el contingut dels contractes de casament— o les pujades de preus, també observables en diverses actes notariais. De l'estudi de les dades a les que ens estem referint podem deduir la importància de professions com la dels blanquers, els bossers i d'altres activitats que —motiu del nostre estudi en curs— comportaven un increment de la pol·lució important. El sector tèxtil a Girona basava la seva riquesa en el tractament de roba ja manufacturada, és a dir, en el tint i el prestatge. L'ús massiu del roldor per als tenyits havia d'esdevenir un problema ambiental seriós. Igualment succeïa amb els productes resultants de la preparació del cuir.

Testaments, transferències immobiliàries, contractes de subjecció i remença... ens indiquen la relació del gironí amb la xarxa assistencial de la ciutat; com ara la Pia Almoïna, els hospitals i l'hospici, el Vestuari de la Seu, que vestia als gironins pobres. Aquestes institucions es van ocupar de totes aquelles persones que no tenien recursos per al tractament mèdic individualitzat, però també, i sobretot, per a les que patien malalties tan greus (des del punt de vista físic i des del punt de vista social) com la lepra. També ens permeten obtenir una idea de la integració de les noves ordes mendicants a la ciutat en funció de les donacions testamentàries o els llocs d'enterrament escollits pels testamentaris.

Des del 1323, els notaris de Girona registren les decisions municipals i les eleccions dels jurats. És gràcies a aquests registres que podem saber la composició social de la classe política dirigent del segle XIV i la lluita d'interessos

entre les tres mans que desembocarà en la insaculació, tan ben estudiada per S. Sobrequés.

Tot i que no es conserva als arxius laics de la ciutat (Municipal i Històric), sinó al Diocesà, també és important l'inventari notarial *post mortem* del mercader gironí Pere Vilar (1330), estudiat en profunditat per Christian Guilleré al seu *Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV* (Ajt. de Girona, 1984). La importància d'aquest document rau en l'època i en el lloc en què va ser redactat (n'hi ha força d'inventaris de segles posteriors i sobretot de Barcelona o de localitats més típicament comercials), però també en el seu contingut doncs ens ofereix un retrat de la vida privada: la família, la casa, els estris de la casa i del taller, les mercaderies del finat, els seus clients i les pràctiques comercials de l'època.

Estudiosos com J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla, J. Sagrera... han pogut dibuixar (en el sentit propi i en el figurat del terme) l'evolució urbanística de la ciutat gràcies als fons esmentats. Aquesta geografia de l'espai urbà ens està permetent d'esbrinar amb quina problemàtica ambiental s'enfrontava el gironí baixmedieval (ús de l'espai públic per a les edificacions, les «voltes» de les cases de Girona, el creixement dels barris cap a l'areny del riu, etc.)

Finalment, cal esmentar la informació no textual dels documents notarians de l'època en què ens centrem. Alguns d'aquests documents ens mostren una col·lecció de dibuixos que acompanyen als textos i dels que podem extreure valuoses dades per a la Història Material i la de les Mentalitats (pel que fa el vestiment, als costums alimentaris, a la imatge dels jueus...). Sandrine Victor recull al seu: *La Girona medieval; canvis i ruptures* algunes d'aquestes representacions.

REFERENCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CANAL, Josep; E. Canal, J. M. Nolla, J. Sagrera: *El sector nord de la ciutat de Girona; de l'inici al segle XIV*. Girona, Ajuntament de Girona, 2000.
- GUILLERÉ, Christian: *Diner, poder i societat a la Girona del s. XIV*, Girona, Ajuntament de Girona, 1984.
- GUILLERÉ, Christian: *L'etapa d'apogeu (1285-1360)*, Girona, Diputació i Ajuntament de Girona, 1991.
- GUILLERÉ, Christian: *Crisi i desenvolupament (1360-1460)*. Girona, Diputació i Ajuntament de Girona, 1992.
- GUILLERÉ, Christian: *Girona al segle XIV*. Barcelona, Ajuntament de Girona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993 (2 vols.).
- VICTOR, Sandrine: *La Girona medieval; canvis i ruptures*. Girona, Diputació i Ajuntament de Girona, 2001.